

Aantreden kabinet-Mackay

In 1888 trad het eerste christelijke coalitiekabinet aan: het kabinet-Mackay. De katholieken en anti-revolutionairen hadden na jaren van politiek aantrekken en afstoten een 'monsterverbond' gesloten en zo de verkiezingen gewonnen die leidden tot een novum in de Nederlandse politiek. De belangrijkste resultaten van het kabinet zijn de Arbeidswet van 1889 en de wet-Mackay tot subsidiëring van het bijzonder onderwijs.

De verkiezingen van 1888 vonden plaats na de grondwetswijziging van 1887. Als gevolg daarvan was het aantal kiezers gestegen van 12 tot 24 procent van de volwassen mannelijke bevolking. De katholieken en antirevolutionairen sloten een verbond: in de districten zouden zij op elkaars kandidaten stemmen om te beletten dat de politieke tegenstanders, de liberalen, zouden winnen.

*'Ontstaan en tot
grote ontwikkeling
gekomen door het particulier
initiatief, verdient het vrije
onderwijs (...) den steun
van den Staat'*

Het kabinet-Mackay bestond uit vier antirevolutionairen, twee katholieken en twee conservatieven. De belangrijkste resultaten van het kabinet liggen op het terrein van het onderwijs en de sociale wetgeving. Sedert 1848 was, op initiatief van de liberalen, de vrijheid van onderwijs in de Grondwet opgenomen: ieder had het recht een school te stichten. Er bestond echter geen recht op overheidsbekostiging van de vrije school: naar de mening van de liberalen was dit in strijd met de Grondwet. Aldus verkeerde de

christelijke of katholieke school in een ongunstige concurrentiepositie ten opzichte van de openbare school, die wel door de overheid werd betaald. Reeds vele decennia werd ernaar gestreefd deze situatie recht te zetten.

De wet-Mackay van 1889 verleende uit de Rijkskas een even grote subsidie aan de bijzondere scholen als reeds gegeven werd aan de openbare scholen. Er kwam echter geen gelijkstelling waar het de subsidies uit de kassen van de gemeentes betrof. In de praktijk kwam het erop neer dat een derde van de kosten vergoed werd. Het aantal leerlingen op de bijzondere scholen bedroeg toen 27 procent van het totaal. In de Memorie van Toelichting achtte de regering dit verblijdend, 'wjl juist uit die groote toename van bijzondere scholen blijkt, hoe groote waarde de ouders hechten aan het aan hunne kinderen te geven onderwijs. Ontstaan en tot groote ontwikkeling gekomen door het particulier initiatief, verdient het vrije onderwijs alderminst tegenwerking, maar eerder den steun van den Staat. De Staat heeft zeer groot belang bij het volksonderwijs en is alleen in staat te zorgen dat er overal en te allen tijde eene volkschool zij. Maar het behoort zeker niet tot zijne roeping het vrije onderwijs tegen te werken of

te bemoeilijken tot nadeel van de nationale ontwikkeling.'

Op het terrein van de sociale wetgeving bracht het kabinet de Arbeidswet-1889 tot stand. Verantwoordelijk hiervoor was de katholieke minister van Justitie G.L.M.H. Ruijs van Beerenbroek. Tot dan toe bestond er slechts één sociale wet: de kindwet-Van Houten (1874). Algemeen erkend werd dat er sociale wantoestanden heersten. De voor de confessionelen prangende vraag was of hiertegen opgetreden moest worden door de overheid. Met de Arbeidswet-1889 werd deze vraag ondubbelzinnig beantwoord: de wet bevatte bepalingen tot het tegengaan van overmatige en gevaarlijke arbeid van kinderen en vrouwen.

De betekenis van het kabinet-Mackay ligt niet alleen in de verwezenlijkingen in onderwijswetgeving en sociale wetgeving. Ook ontstonden nieuwe politieke verhoudingen, waarbij katholieken en antirevolutionairen voor het eerst samenwerkten in een kabinet en daarbij tegenover liberalen stonden, als rechts tegenover links.

Andries Postma

Literatuur

Brinkel, Th.B.F.M., Bruijn, J. de & Postma, A. (1990). *Het kabinet-Mackay. Opstellen over de eerste christelijke coalitie (1888-1891)*.

Baarn: Arbor.